

Magazin

//

MERZNATLJA

RATKA JURKOVIĆ

POVIJEST JE PREPUNA NEPOTIZMA, OD POLITIKE DO BIZNISA

MR. SC. RATKA JURKOVIĆ
Direktorica Svan consultinga,
norveško-hrvatske
kooperacije konzultantata

Premda možda mislimo kako je korporativna društvena odgovornost umotvorina današnjeg vremena, ona je stara koliko su stare i tvrtke. Regule odgovornog poslovnog ponašanja sežu u daleku povijest te ih se tako vrlo često može naći u zemljama koje su bile trgovinske velesile, razmjenjujući svoje proizvode s tadašnjim poznatim svijetom - piše na portalu www.svan-consulting.com. Mr. sc. Ratka Jurković, direktorka Svan consultinga, norveško-hrvatske kooperacije konzultantana

ta, sudjelovala je na simpoziju 24. veljače 2018. o temi "Nepotizam, sukob interesa i poslovna etika", s prilogom "Krizi liderstva i 'kroni' kapitalizam".

▼ **Sažeto, u glavnim crtama, što nam možete reći o vašem predavanju kojim ste sudjelovali na spomenutom simpoziju? Uz nepotizam nerijetko se spominje i kroni kapitalizam. Što kaže teorija, a što kaže praksa i u oba slučaju radi li se o određenoj sprezi interesu ortačkog, tajkunskog...?**

- Općenito govoreći, nepotizam i kronizam dio su većeg fenomena koji se inače nazivaju preferencijama društvenih spona (en. social connection preferences) te ga definiraju kao: "preferencije koje donositelji odluka u organizaciji daju članovima svojih grupa izvan organizacije (obitelji, prijateljima, članovima klubova i sl.). Nepotizam je karakteristično definiran kao preferiranje članova obitelji, dok je kronizam preferiranje prijatelja i inih znanci. Prof. Ivo Bičanić navodi kako u hrvatskom nema dobrog prijevoda za ono što on naziva kroni kapitalizam, inače kovanicu kojom je ekonomist Paul Krugman objasnio neke od temeljnih uzroka azijske krize 80-ih godina prošlog stoljeća, pogotovo na primjeru indonezijske vladajuće obitelji Suharto i njihove 30-godišnje vladavine kojom su stekli pozamašno bogatstvo, ne samo oni nego i kružovi bliski njima. Ukratko, kroni kapitalizam bi po svojoj definiciji bio ekonomski sustav koji se bazira na bliskim i uzajamno korisnim vezama između poslovnih ljudi i državnih službenika.

DOBRE I LOŠE STRANE

▼ *Što s nepotizmom, ima li u njemu što dobrog?*

- Nepotizam ne mora nužno biti loš - primjerice preuzimanje vodenja obiteljskih tvrtki od strane mladih članova je nešto na što i društvo i ekonomija gledaju blagoklono i to se u biti i negdje očekuje, pogotovo u obiteljskim tvrtkama, no problem je kada tvrtku preuzimaju nesposobni članovi obitelji koji zasjedaju na celo samo zato što su članovi obitelji. Isto se može reći i za kronizmom - zapošljavanje prijatelja samo zato što su članovi istog kluba ili sl., bez razmišljanja o njihovoj stručnosti za obnašanje određenih funkcija, i to se smatra lošim, ali preporuka kompetentnih i stručnih prijatelja za koje možete staviti ruku u vratu da će profesionalno obaviti određeni posao može povećati društveni kapital tvrtke i organizacijsku efikasnost.

Ipak, jedan dio stručnjaka smatra da su nepotizam i kronizam općenito govoreći neetički, poslovno neefikasni, nepravedni i loši za motiviranost zaposlenika koji često upadaju u cinizam, nemoći i depresiju pred takvim ponasanjima u svojim tvrtkama.

OKRETNA VRATA

▼ *Nepotizam i kroni kapitalizam nisu samo obilježje Hrvatske, ima ih i u svijetu. Možete li navesti neke primjere, u SAD-u, recimo?*

- Povijest je prepuna nepotizma, od politike do biznisa. Adam Bellow u svojoj knjizi "Pohvala nepotizmu" (2003.), u kojoj se dotaknuo fenomena nepotizma kroz biologiju, antropologiju, po-

vijest i ekonomiju, navodi kako je primjerice američka realnost druge industrijske revolucije premrežena i ispunjena nepotizmom koji je smatrano gotovo normalnim kao i disanje. Nepotizam je bio dio socijalizacije, pogotovo vladajućih klasa, od odbora škola, partnera za brak, klubova i sl. No, nepotizam je bio karakterističan i za radničku klasu, gdje su generacije američkih policijaca ili sindikalaca dolazile iz istih obitelji.

Bellow navodi primjer američkog predsjednika Busha, koji je dobio izbore 2000. godine. Nakon dobivenih izbora imenovao je Michaela Powell-a, sina Colina Powell-a (državnog tajnika SAD-a), za predsjednika FEC-a (Federalne komisije za izbore). Elaine Chao, žena senatora Mitcha McConnella, postala je ministrica rada; Eugene Scalia, sin suca Vrhovnog suda Antonija Scalie, postao je glavni odvjetnik u Ministarstvu rada. Elizabeth Cheney, kći dopredsjednika Dicka Cheneyja, zajedno sa svojim suprugom dobila je vodeće pozicije u Uredu za upravljanje i budžet. Dvadesetosmogodišnji sin senatora Sturma Thurmonda je, na zgražanje dijela javnosti, postao glavni državni odvjetnik Južne Karoline itd.

▼ *U optjecaju je i sintagma "revolving doors", politika okretnih vrata. Što nam o tome možete reći?*

- Interesantan fenomen je isto tako onaj politike okretnih vrata (eng. revolving doors). Već generacije američkih predsjednika povezane su s nekim od najmoćnijih tvrtki današnjice, kao što je primjerice Goldman Sachs, iz koje mnogi vodeći ljudi postaju nositelji visokih pozicija vlasti, od ministara financija do raznoraznih savjetnika i slično. Huffington Post je spregute tvrtke i američkih predsjednika nazvao kriлатicom "Government Sachs". Politika okretnih vrata je fenomen u kojem poslovni ljudi obnašaju visoke funkcije u državi, a onda se vraćaju natrag u svoje tvrtke. Revolving doors isto označava pojam kada političari odlaze u privatne tvrtke, nakon završenih mandata ili izgubljenih izbora, i onda se ponovno vraćaju u politiku jednom kada je njihova stranka na vlasti i/ili postaju lobisti za privatne tvrtke.

Problem okretnih vrata je nešto čime se bavi i Europski parlament, ured europske pravobraniteljice i mnoge nevladine udruge, primjerice i zato što je bivši predsjednik Europske komisije Jose Manuel Barroso nedugo nakon obnašanja svoje funkcije postao zaposlenik Goldman Sachs. S tim u vezi, preporučujem da otvorite link <https://corporateeurope.org/revolving-doors/2018/01/will-2018-finally-bring-revolving-doors-reform>, gdje je interesantan članak kako se EU bori s politikom okretnih vrata. (D.J.) ■